

KOMITET ZA OBRAZOVANJE
I FIZIČKU KULTURU SRBIJE

Nemanjina 22-26/Beograd
za dr. Danila MARKOVIĆA

17.10.89.BGD.

Već duže vreme vodim jednu vrstu borbe sa samim sobom, a zatim istu pokušavam da prenesem na novinske prostore i do nekih glasovitijih ličnosti. Moja borba je vrlo pozitivna i opšteznačajna, ali se bojim da su većina časopisa, a i ličnosti veoma uskogrudi ili pre isključivi. (članci i pisma su slati pre najnovijih političkih događaja, kako je sada još nisam pokušao da uočim, ali mislim da je i ovo pismo na takvoj probi) Toplo me obradovala pomisao da ovog puta mogu da se obratim direktno čoveku koji je na čelu jednog segmenta društva ove Republike, vrlo značajnog segmenta, rekao bih najznačajnijeg, ali ne zato što tu sedi čovek koji po funkciji vrši tu dužnost, već što tu sedi čovek koji ima osećaj pravičnosti, osećaj širine, i najbitnije što je - osećaj razuma i zdrave logike. To mi kaže članak u listu POLITIKA od 18 marta '89 u delu Kulturni dodatak, a povodom čega je i nastalo ovo pismo. Ne sumnjam u istinitost mog osećaja.

Tema moje borbe je prostorni raspored (razmeštaj) javnih objekata, ustanova, institucija i kadrova - stručnjaka na nivou SR Srbije, a vezana je za gotovo sve delove društvenog i javnog života, počev od politike, obrazovanja, nauke, kulture, ... Znači, i Vi ste deo mog interesovanja, moja "borba" je "borba" i sa Vama, ili što bih više voleo - da to bude naša zajednička borba za jednu, danas više nego ikada potrebnu "SREĆNIJU SRBIJU".

Naime, radi se o sledećem - ne ulazeći u opšta interesovanja koja se tiču vašeg komiteta, u nove progresivne reforme, u značaj nauke i obrazovanja i mesta koje imaju i koje tek trebaju da dobiju, itd, - znači ne ulazeći u kvalitativnu stranu rada vašeg komiteta (što je naravno za Vas nadasve najvažnije), rekao bih nešto o prostornom rasporedu (sadašnjem i željenom) javnih objekata obrazovnog i naučnog karaktera naše Republike.

Ono što mi stalno "bode" oči je isključiva (ili gotovo isključiva) koncentracija svih obrazovnih sadržaja republičkog (i šireg) značaja u Beogradu. To važi kako za vaš segment, tako i za sve druge. Znači, tema zapravo i nije prostorni razmeštaj, već bi prikladnije zvučalo BEOGRATIZACIJA svih javnih objekata, ustanova, institucija i kadrova republičkog (i šireg) značaja u Beogradu iz SR Srbije.

Polazeći od institucije UNIVERZITETA, viših škola, mnogih drugih obrazovnih republičkih i saveznih ustanova, zavoda, instituta, doskorašnjih SIZ-ova i sl., a vezano sa tim i kvalitetnih stručnih kadrova - sve (skoro sve) to je našlo svoje utočište u Beogradu. To je što se tiče obrazovanja, i njegove ljubavi prema Srbiji.

Tačno je da ste u citiranom članku Politike već nagovestili seobu većeg broja viših škola iz Beograda, ali mislim da je potreban jedan mnogo radikalniji rez, tj. da je seoba neophodna u skoro svim navedenim (i drugim) republičkim, ali i saveznim institucijama. Dosadašnje stanje, ovakvo kakvo jeste, rezultat je jedne centralizovane, isključive politike, jedne bezosećajne, egoističke prakse, gde je onaj ko ima vlast imao sve, i sve sebi uzimao. To je nažalost radio Beograd, i to je praksa verovatno od postanka Beograda prestonicom, a svaka nova politika je samo nasledivala dato stanje i smatrala normalnih, ili sasvim prirodnih da tako i dalje bude. Bojim se da su neke predrasude i danas prisutne (uvek na štetu Srbije) i da još egzistiraju pojedine grupe, koje pod parolom za bolju Srbiju brinu samo za Beograd. Beograd je tako zloupotrebio svoj status glavnog grada, te je sve opisane (i mnoge druge) sadržaje skoncentrisao isključivo kod sebe. Šta je sa drugima u takvoj situaciji?

U "užoj" Srbiji postoji 114 opština, u "užoj" živi oko 6 miliona stanovnika - da li i oni imaju pravo na malo lepši život! Da li zato što vlast nije kod njih, ili što su lokalni funkcioneri ćutolozi pred jačim bratom, ili što gledaju svoju kožu i svoje interese (i da za uslugu odu u Beograd), da li zbog takvih i sličnih stvari cela Srbija treba da trpi!?

Tačno je da su i Niš i Kragujevac univerzitetski centri, da i mnogi drugi gradovi imaju fakultete i više škole, ali mi to dode nekako "jalovo", kao da se nekom zamazuju oči, što se nekad kroz reforme i te kako vidi, kada se na njima zalomi.

Mišljenja sam da se koncepcija razmeštaja treba postaviti na zdrave temelje, i na opšte zadovoljstvo i korist. Zdrava logika i razum i ovde moraju da pobede. Dosadašnje ugledanje na velike metropole i želja da se one imitiraju - mislim da to više ne treba da prolazi. Sa druge strane koliko god Beograd forsira sa svoje strane imidž metropole, on ne želi da vidi da se u tim istim metropolama uglavnom ne nalaze najveći univerzitetski, naučni i drugi slični centri, već u nekim manjim, humanijim, i za takve uslove prikladnijim centrima.

Iako mi je glavna želja da se Srbija ravnomerno razvija u svim sverama života, ipak bih naveo neke elemente koji na to navode, tj. prednosti koje bi se time dobile.

Naime, velika koncentracija raznoraznih (svih) sadržaja u Beogradu dovela je do velike migracije srpskog (i drugog) življa ka Beogradu. Struktura migranata je od radnika do naučnika (akademika), od daka do studenata... Ovakva koncentracija tj. isforsirana migracija tj. imigracija je danas opustela Srbiju, i dovela praktično do te tačke da bi se skoro svi preselili u Beograd. To se u prvom redu odnosi na progresivne, napredne, i u ovoj zemlji avangardne snage (naučnike, uspešne privrednike, i poslovne ljude, ponekog dobrog političara, profesore i t. d. Možda neću mnogo preterati ako kažem da su u Beograd došli svi, i oni što su morali, i ono što nisu, i oni što su hteli, i oni drugi... Iz Srbije su otišli mladi ljudi. Dobar deo njih studira, neki završe, drugi ne, ali po pravilu nekih 40-50% (slobodna procena) studenata ostane u Beogradu - kažu nemaju perspektivu u Srbiji, nemaju života u Srbiji... I nemaju! To je užas. Mladost-inteligencija beže iz Srbije - do Beograda, i dalje - u inostranstvo!!!

Mnoge porodice još dok su im deca mlada, traže načina da odu u Beograd. kažu, žele deci da obezbede lakše i jeftinije školovanje. Mnoga sela su ostala prazna, mnoge njive prodate, domaćinstva ostala bez naslednika. Mnogi prodaju kuće, nekretninu da bi svome detetu omogućili da živi u Beogradu, a oni će biti tu dok su živi-posle se sve zatvara... To je užas, katastrofa za Srbiju. Skoro je jedan imućniji pekar, koji je svojim radom i znanjem stvorio svoj renome, materijalno prosperirao, na neki način započeo tradiciju u jednom malom mestu, kupio svojoj ćerki pekaru u Beogradu da ona tamo nastavi njegovo delo, a u tom malom mestu on će još malo raditi do penzije. Posle toga, pošto nema naslednika, njegova slava će izbledeti u tom mestu, tradicija će se prekinuti, selo zamreti. A jedan student mašinstva, čiji otac ima manju fabriku u jednom selu u Italiji, posle završenih studija vraća se u to selo da radi sa ocem-uči zanat i da ga sutra nasledi. Njemu ne smeta selo, naprotiv, on će ostati tamo gde pripada, a selo će zahvaljujući njegovom ocu i njemu napredovati. Tako to rade Italijani i ceo zapadni svet.

A mi, ako nastavimo kako smo počeli, imaćemo samo Beograd sa 7 miliona stanovnika i praznu Srbiju (bar praznu od Srba). Ko će Srbiju da puni! Zar samo to nije dovoljan razlog za radikalnu prostornu reformu.

Zatim, velika migracija znači veliku naseljenost, a to znači veliku tražnju za stanovima kojih nema. To je veliki pritisak na budžet Republike da rešava pitanja smeštaja, ishrane studenata, i sl. Nekonformni uslovi, neadekvatan radni i boravišni prostor, velika buka, zagušljivost, sve su to elementi koji ne vode jedinku u pravcu zdravog-humanog života. Studenti ne daju željene efekte (manje daju), mnogi u velikom gradu posrnu, mnogi se izgube. Profesori, stručni ljudi, naučnici, budući akademski građani-nosioci progressa ove zemlje-zaslužuju zdravo okruženje, zdrave uslove za rad i život-radi kreiranja boljeg sutra. Oni u velikom gradu to objektivno niti imaju, niti mogu da imaju. (Pre ne tako davno sam bio predložio predsedniku SANU dr. Kanaziru povodom njegove izjave da je SANU potrebna nova zgrada-da istu lociraju nekih 100-150 kilometara i više od Beograda, u nekom tihom okruženju, humanijoj sredini, prikladnijoj za njihov rad-ne znam kako je reagovao, ali verujem da mu se nije mnogo sviđela moja ideja).

Niko ne želi iz Beograda-a to nas može mnogo stajati. Kako će se Srbija razvijati ako je gledamo samo kroz vikendice, selo i odbranu od kontrarevolucije. Nabrojite mi molim Vas, ako možete jednog političara, diplomatu, profesora, naučnika, privrednika ili čak običnog građanina, koji je napustio Beograd i otišao ne na vikend, već da živi u Srbiju...

Zatim, tu je pitanje svestranog razvoja Srbije. Srbiji trebaju "motori"-pokretači, akcije, a oni su svi (skoro) u Beogradu. Da li ste sebi kada postavili pitanje kako da zaustavimo raspad sela, kako da sela ne budu samo za stare, kako da gradovi ne postanu gradići, kako da sve to dignemo na jedan viši, kulturniji, civilizacijski nivo. Možda bi moglo da se počne sa ovim pismom, sa ovde iznetim predlozima-sa razmeštajem ustanova, organa, kadrova po celoj Srbiji, polako, ali planski, fazno, ali odlučno... Koncentrisati iste sadržaje u jenom mestu, druge vrste u drugom mestu, i tako dobiti bolje kvalitete, bolji kvalitet rada i života.

Na primer, po mom mišljenju treba sve fakultete na teritoriji Srbije razmestiti u razne, prvenstveno male sredine (i sela) - i to jedan (ili i drugi komplementarni) u jedno mesto, jedan fakultet za jednu nauku koja će isto biti tu... (ranije je ideja bila da se to organizuje na jugoslovenskom nivou, ali u narednih 15-20 godina, to sigurno treba zaboraviti, mada bi efekti bili daleko najbolji, ne samo zbog jedinstvenog kvaliteta nastave i ispita, već i zbog zajedničkog života i studiranja svih mladih ljudi Jugoslavije i zbog boravka čitavih generacija studenata jednog fakulteta na istom mestu, što i te kako ima efekta na kasnije poslovne rezultate). To znači, da bi umesto 2, 3 ili 5 fakulteta ekonomskih nauka trebao da postoji samo jedan fakultet, umesto 2 ili 3 medicinska samo jedan, itd. Time bi se postigao jedinstveni kriterijum učenja, polaganja ispita na teritoriji cele Republike, visok kvalitet predavanja usled prisutnosti svih kadrova dodičnog fakulteta na jednom mestu, a time i njihove konkurentnosti, ali i uslovljenosti, itd. Sve to znači, izuzetno jak profesorski kadar i izuzetno osposobljen student. Drugo, umesto studentskih domova i Studentskog grada, koji je u Beogradu uživao ne baš sjajnu reputaciju po ponašanju izvesnih studenata, preseljenjem u male sredine, studenti bi bili u idealnim uslovima u zdravom okruženju, u miru, u odličnim radnim i životnim uslovima. Tako bi studenti određene nauke svi bili u jednom mestu, te bi se međusobno bolje upoznavali, povećavali stepen međusobne društvenosti i kvaliteta odnosa. Takođe, mala sredina bi bila počastvovana svojim mladim sugradanima, te bi to dalo jedan novi kvalitet tom malom mestu, a time i raskid sa odlaskom lokalnog živilja, tj. razvojem male privrede u pratećih kvaliteta živiljenja u toj sredini. Tako znači, jedan fakultet u jednom, drugi u drugom mestu, a onaj koji ima veliki broj studenata (ekonomski, pravni) bi se po smerovima podelio na dva-tri mesta.

Što se tiče smeštaja studenata, mnoge kuće, zgrade koje su danas nedovoljno iskorišćene u tim manjim mestima bi se popremile, a sve skupa bi to bila mnogo manja investicija za isti efekat, nego da se radi u Beogradu, gde sve mnogo skuplje košta. Znači, mnogo takvih sredina, i već jedan put ka opštem razvoju Srbije. (naravno to je praćeno i prostornim rasporedom u kulturi, sportu, nauci, da bi se navedena mesta i kvantitetom i kvalitetom opremila za daleko viši kulturni i civilizacijski stepen živiljenja. Svakako, najpresudniji bi bio jedan daleko humaniji, i kao što rekoh civilizacijski, ali isto tako ljudskiji odgoj budućih generacija (Bila je poražavajuća činjenica videti onako prljav Studentski grad u Beogradu, i imati na umu činjenicu da će sutra studenti koji su tu proveli godine studija izaći iz te sredine i biti kreatori i donosioci najvažnijih odluka ove zemlje!) Sada se to popravlja.) Gde bi se gradili fakulteti?

Pored već rečenog u vezi veličine mesta, određivala bi se i srodnost fakulteta prema privredi datog mesta (ili okolnog mesta). To bi praktično značilo da bi se recimo Rudarski fakultet isključivo nalazio u (ili u blizini) nekog najvažnijeg rudarskog centra (praćen adekvatnom naučnom ustanovom). Za fakultete kojima nije presudan sadržaj privrede mesta, utvrdila bi se planska šema rasporeda.

(kao alternativa mi se javljala misao da se stvori jedan ili dva univerzitetska mesta Srbije negde u nekom selu, sa svim nastavnim i pratećim sadržajima, ali je ipak prevladalo gore navedeno mišljenje, koje je mnogo humanije, imajući u vidu da bi se tako razvio veliki

broj malih mesta, ali bi i koncentracija studenata po mestu bila manja, a time uspostavljen kvalitetniji odnos učenja i življenja. Studenti odgajani u takvom duhu, sigurno će mnogo više ceniti ono što se za njih čini, jer će biti u potpunosti zaštićeni od raznih anomalija karakterističnih za velike gradove. Ono što je vrlo važno za njih, to je, ubeden sam, da će retko ko posle završenih studija birati isključivo Beograd (tj. vrlo retko će to činiti), pa čak i oni studenti rođeni u Beogradu.

Naravno, navedena ideja može da izgleda utopijski, ali ubeden sam ako bi se ozbiljno prišlo analizi ovde napisanog, mislim da bi se dobila solidna osnova i možda jedino rešenje da se mnogi današnji problemi reše, da se mnoge nesuglasice i nepravde isprave, i da Srbija uzdahne vazduh jedne zdrave, civilizacijske sredine. A to znači da bi se Beograd rasteretio velike imigracione najezde, a to je preduslov da se u njegovom tkivu započne proces kvalitativnijeg života, da se reše mnogi problemi podstanara, problemi zaposlenosti, ali i da se razvijaju male sredine, da drugi gradovi budu specijalizovani, te time dobiju svoje punopravno mesto među jednakim, da se tako cela Srbija prostorno uzdigne na viši, ali ravnomerni nivo, da se građanima obezbedi daleko kvalitetniji i humaniji -civilizovan i demokratski način života, da se u svim delovima Srbije oseća progres (pa i avangardnost) ne samo u relaciji sa ostalim republikama.

Kažem projekt bi trebao biti dugoročan i višefazan, ali ne toliko skup. Danas po mnogim selima postoje nekad pravljene domovi kulture, zapušteni i pretvoreni u skladišta, te bi se isti uz neznatne adaptacije mogli preurediti. Zatim kvadratni metar stambenog prostora kao i zemljišta je tri do četiri puta skuplji u Beogradu, te bi se znači dislociranjem u manje mesto sa istim republičkim parama tri do četiri puta više uradilo nego inače (Zašto se to već sada ne radi). S tim u vezi sredstva koja se prikupljaju za svaki sledeći fakultet treba već usmeravati na te nove lokacije, koje bi već trebalo definisati, i shodno prilivu sredstava ulagati. Na ovakav način ne samo da bi se dobio jedan daleko veći kvalitet života, već bi se to ostvarilo sa daleko manjim sredstvima nego što se sada radi (pored drugih prednosti).

Naravno ove prostorne reforme bi se odnosile na sve organizacije, zajednice i slične ustanove republičkog i šireg značaja, a Beograd bi od toga zadržao ono što mu u zajedničkoj i ravnopravnoj raspodeli pripadne - ni više ni manje nego drugima (mada bi trebalo ići na specijalizaciju gradova u sela, a u tom kontekstu Beogradu je predviđeno mesto glavnog grada, te time i diplomatsko-političko sedište).

Sa dobrim planom, jakim voljom i željom za "srećniju Srbiju" na taj način bi se tačno rasporedilo i znalo šta gde pripada, kada i gde se šta radi itd, što bi bio odraz jednog civilizovanog, humanitarnog disciplinovanog-urbanog načina rada.

Poštovani predsedniče, zahvaljujem na pažnji koju ste mi posvetili, i nadam se da sam svojom razmišljanjima iznetim u ovom pismu dao skroman doprinos u pokušaju rešavanja na civilizovanim osnovama mnogih nagomilanih problema, voden jednom plemenitom niti humanijeg i lepšeg života na ovim prostorima pod parolom "ZA SREĆNIJU SRBIJU".

Miško LJUBIĆ,

p.s. traži se pogodna lokacija za biznis školu u okolini Beograda!!!